

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗНАНЬ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

А.О. Малюкіна, кандидат економічних наук.

Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця.

© Малюкіна, А.О., 2014.

Стаття отримана редакцією 12.06.2014 р.

Вступ. У сучасному світі відбувається прискорене зростання темпів науково-технічного прогресу та інтелектуалізації виробництва. Сьогодні лідерами у створенні економічного багатства стають країни, у ВВП яких переважають види економічної діяльності, котрі містять знання. Воно потрібне людині для орієнтації в навколишньому світі, для пояснення і передбачення подій, для планування і реалізації одержання нових знань. Розвиток без знання неможливий, адже все, що створюється, залежить від нього. Для того щоб розвиватися слід перетворювати ресурси в речі, а для цього необхідні знання.

Нині у багатьох країнах приділяється настільки велика увага знанням, що вони стали важливим чинником, який визначає рівень життя людини.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Як вважають багато вчених-економістів, на сьогодні головним джерелом багатства людини та держави в цілому є знання. Саме вони визначають конкурентоспроможність економіки країни сьогодні. Але стан наукової розробленості ринку знань вищих навчальних закладів України не відповідає практичним потребам суб'єктів попиту та пропозиції цих послуг.

Теоретичні аспекти знань висвітлювалися в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців [1, 3, 5, 7, 8].

Так, П.Ф. Друкер розглядав знання як стратегічний ресурс. Щодо цього питання дослідник звертає увагу на те, що відрізняє бізнес та надає вирішальні конкурентні переваги як окремому індивіду, так і підприємству [1]. В.Л. Макаров багато уваги приділяє аналізу різних аспектів економіки знань [4]. В.С. Пономаренко у своїх роботах зосереджує увагу на розгляді основних компетенцій у сфері освіти [9].

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних підходів та розроблення узагальненої класифікації знань і їх видів. Для досягнення поставленої мети в роботі було сформульовано та розв'язано такі завдання:

- здійснити морфологічний аналіз щодо визначення поняття «знання»;
- узагальнити перелік видів знань;
- уточнити класифікацію видів знань, наявних на українських підприємствах.

Основний матеріал і результати. Упродовж останніх років спостерігається інтерес видатних науковців, які досліджують економіку знань, до самого поняття «знання».

Знання – явище багатовимірне та багатоаспектне. Знання проявляються у різних науках: філософії, психології, педагогіці, логіці, теорії пізнання, наукознавстві, соціології. Тому можна констатувати, що не існує єдиної характеристики цього поняття.

Для порівняння різних точок зору наведемо найбільш повні, усталені та розповсюджені визначення сутності поняття «знання», які пропонуються різними авторами (табл. 1).

Таблиця 1. Морфологічний аналіз поняття «знання»*

Джерело	Визначення	Ключове слово
П.Ф. Друкер [1, с. 45]	Знання – це основний стратегічний ресурс, що вирізняє бізнес та надає вирішальні конкурентні переваги як окремому індивіду, так і підприємству.	Стратегічний ресурс
Вікіпедія [2]	Знання – це відображення дійсності, сукупність відомостей про неї, форма духовного пізнання дійсності, інформація.	Відображення дійсності
В.С. Горський [3, с. 48]	Знання – це теоретично узагальнений суспільно-історичний досвід, результат пізнання людиною дійсності, її пізнання.	Узагальнений досвід
В.Л. Макаров [4]	Знання – це суб'єктивний образ, об'єктивна реальність, тобто адекватне віддзеркалення зовнішнього і внутрішнього світу у свідомості людини у формі уявлень, понять, думок, теорій.	Віддзеркалення зовнішнього і внутрішнього світу у свідомості людини

*Складено та узагальнено автором на основі джерел[1-4]

Проаналізувавши табл. 1, бачимо, що поняття «знання» багатозначне й має багато визначень. Воно визначається як стратегічний ресурс, відображення дійсності, узагальнений досвід та результат пізнання людиною дійсності, віддзеркалення зовнішнього і внутрішнього світу в свідомості людини.

В економічній літературі [1, 2, 5, 6] було виділено різні види знань: повсякденні, наукові, інтуїтивні, релігійні, креативні та навчальні. Розглянемо їх більш детально:

Повсякденні знання – це констатація фактів та їхній детальний опис. Особливості повсякденного знання:

- ґрунтуються на життєвому досвіді та здоровому глузді;
- не припускають постановку будь-яких пізнавальних завдань;
- зумовлені різними виробничими і політичними практиками, в якому бере участь суб'єкт;
- не формалізуються;
- обумовлені соціальними, професійними, національними, віковими особливостями носія;
- результати виражаються та закріплюються у виробничому досвіді та певних рецептурних правилах, системі інтелектуальних навичок;
- їх трансляція передбачає особисте спілкування [5].

Наукові знання – це знання, яким властиві логічна обґрунтованість, відтворюваність пізнавальних результатів [2].

Інтуїтивні знання є продуктом інтуїції – здатності осягнення істини шляхом прямого її спостереження і без обґрунтування за допомогою доказів. Роль інтуїції особливо велика там, де необхідний вихід за межі існуючих прийомів пізнання для проникнення в невідоме. Але інтуїція не є чимось безрозсудним або надрозумним. У процесі інтуїтивного пізнання не усвідомлюються всі ті ознаки, за якими здійснюється висновок, і ті прийоми, за допомогою котрих він робиться. Інтуїція не складає особливого шляху пізнання, що йде в обхід відчуттів, уявлень і мислення. Вона є своєрідним типом мислення, коли окремі ланки процесу мислення проносяться у свідомості більш-менш несвідомо, а гранично ясно усвідомлюється саме підсумок думки – істина. Інтуїції буває достатньо для розсуду істини, але її недостатньо, щоб переконати в цій істині інших і самого себе. Для цього необхідний доказ [2].

Релігійні знання обумовлені безпосередньо емоційною формою ставлення людей до пануючих над ними земних сил (природних і соціальних). Для них характерне поєднання емоційного ставлення до світу з вірою в надприродне. Особливості релігійного знання визначаються тим, що воно ґрунтується на релігійній вірі, яка припускає не докази, а одкровення, авторитет догматів і традицій [6].

Креативні знання – це ті знання, які відзначаються дієвістю, неординарністю та здатністю до практичного застосування. Дуже важливим є той факт, що носій креативних знань – це людина, яка вміє вчитися і навчатися [2].

Подібна багатозначність визначення поняття «знання» обумовлена класифікацією видів знань, яка узагальнена на основі джерел[2 – 4, 7, 8] (табл. 2).

Таблиця 2. Класифікація видів знань на українських підприємствах

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види знань	Характеристика
1	2	3	4
1	За функціями	стратегічні	Знання для розрізнення й вибору ключових моделей та актуальних дій («знати що?»)
		епізодичні	Знання, які використовуються, враховуючи схожість ситуацій, аналогічність тематики попередніх епізодів, подій чи прецедентів, котрі зберігаються, узагальнюються і дають уявлення про те, яке середовище найбільше підходить для виконання поставленого завдання («знати де?»)
		практичні	Знання процедур виконання тих чи інших завдань, котрі застосовуються для здійснення дій («знати як?»)
		комунікативні	Знання про те, хто володіє відповідним досвідом та ресурсами, що допоможе у розв'язанні проблеми, – знання відносин («знати хто?»)
		теоретичні	Знання, які допомагають не лише виконувати поставлені завдання на основі великого досвіду, але й дають розуміння його контексту – бачення («знати чому?»)
		ситуативні	Знання, котрі шляхом поєднання досвіду та відчуттів ритму, часу й реальності дають змогу вгадати найвідповідніший момент дій («знати коли?»)
2	За рівнем існування	індивідуальні	Особистісні знання окремого індивіда
		групові	Знання, що являють собою результат об'єднання знань окремих індивідів у процесі їх поділу та обміну
		організаційні	Знання, які охоплюють як індивідуальні, так і колективні знання груп та товариств організації. Створює рамки, на котрі орієнтуються у своїх діях окремі співробітники організації
		міжорганізаційні	Знання, які виникають унаслідок комунікацій та обміну знаннями між окремими організаціями
3	За складністю	прості/ поверхневі (shallow knowledge)	Виступають у вигляді співвідношення між окремими предметами, поняттями та класами понять, котрі являють собою предмети, класи предметів, дії, процеси, об'єктивно існуючі в середовищі
		складні/ глибинні (deep knowledge)	З первинних знань будуються складні у вигляді структурованих множин, які відображають різноманітність сторін і поглядів при представленні явищ та процесів зовнішнього середовища
4	За ступенем інноваційності	корінні	Мінімальні знання, котрі забезпечують доступ до тієї чи іншої діяльності
		успішні	Знання, які формують конкурентний потенціал співробітника / організації
		інноваційні	Знання, що забезпечують лідерство й дають можливість «змінювати правила» в певній сфері діяльності
5	За походженням	залучені	Знання, залучені від зовнішнього середовища
		вирощені	Знання, створені та розвинені всередині компанії

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
6	За сферою застосування	операційні	Знання про продукти й ринки, тобто всі факти, які стосуються виробництва та маркетингу, більшість з них формальні й кількісно визначені
		специфічні	Теоретичні знання, внутрішні цінності, котрі відіграють важливу роль у створенні та підтримці основної компетенції організації, які є основою конкурентних переваг
		комерційні	Знання щодо зразків, правил і сценаріїв, втілених у діяльності фірми та її взаємодії з навколишнім середовищем
		загальні	Знання, необхідні для виконання всіх видів діяльності
7	За ступенем структуризації	структуровані	Знання, виражені у вигляді схем, теорій, процесів, формул, алгоритмів
		напівструктуровані	Знання у вигляді суб'єктивних суджень та оцінок, евристичних правил прийняття рішень
		неструктуровані	Знання, які не мають теоретичної основи, а представлені лише у вигляді окремих фактів на основі досвіду
8	За способом вираження	втілені	Фізичні та фізіологічні знання, а також практичні навички
		свідомі	Знання, сховищем для яких є свідомість людини
		впроваджені	Знання, котрі матеріалізовано, містяться в Процедурах, технологіях, архітектурі
		закладені	Знання, які формуються внаслідок впливу зовнішнього середовища (соціальний вплив та вплив корпоративної культури окремої організації)

Проаналізувавши табл. 2, можна стверджувати, що всі види знань є важливими для українських підприємств з погляду їх практичних інтересів щодо можливості управління ними.

Висновки. Таким чином, ґрунтуючись на думках учених-економістів та маючи власне бачення стосовно цього поняття, можна стверджувати, що під знаннями варто розуміти накопичений досвід людини або групи людей, який є стратегічним ресурсом для будь-якого підприємства. Саме навчальні знання є найважливішими для особистості. Тому що, на нашу думку, вони адаптують наукові знання до цілеспрямованого навчання. Напрямом подальшого дослідження в цій сфері є оцінювання якості знань персоналу українських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Друкер, П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке [Текст]; уч. пос. ; пер. с англ. / П.Ф. Друкер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 272 с.
2. Концепция [Электронный ресурс]/ Википедия (Свободная энциклопедия). – Режим доступа: \www/URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
3. Горський, В.С. Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України [Текст] / В.С. Горський, Г.К. Немиря, В.А. Погребняк / К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2009. – С. 36– 55.
4. Макаров, В.Л. Экономика знаний: уроки для России / В.Л. Макаров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cprf.info/library/reports/6853.shtml>.
5. Буденне знання [Електронний ресурс]/ Філософський портал – Режим доступу: \www/URL: <http://all-filosof.ru/filosofija-nauki/52/624-budenne-znannya>.

6. Релігійне знання [Електронний ресурс]/ Філософський портал – Режим доступу: \www/URL: <http://all-filosof.ru/filosofija-nauki/52/626-religijna-znannya>.

7. Семів, Л.К. Трудова діяльність в економіці знань: підходи до оцінки впливу знансвих факторів [Текст] / Л.К. Семів, У.Є. Гузавр // Регіональна економіка. – 2011. – № 3. – С. 131 – 140.

8. Пономаренко, В.С. Проблеми підготовки компетентних економістів та менеджерів в Україні [Текст]: монографія / В.С. Пономаренко. – Х.: ВД «Інжек», 2011. – 304 с.

УДК 37.031.1

Малюкіна Анастасія Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та бізнесу. Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця. **Теоретичні аспекти знань та їх класифікація.** Проаналізовано погляди вчених-економістів на формування теоретичних основ знань як найважливішого ресурсу українських підприємств. Розглянуто морфологічний аналіз категорії «знання». Узагальнено перелік видів знань та уточнено їх класифікацію.

Ключові слова: знання, підприємство, види знань, класифікація видів знань, управління.

УДК 37.031.1

Малюкіна Анастасія Александровна, кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента и бизнеса. Харьковский национальный экономический университет им. Семена Кузнеця. **Теоретические аспекты знаний и их классификация.** Проанализированы взгляды ученых-экономистов на формирование теоретических основ знаний как наиболее важного ресурса украинских предприятий. Рассмотрен морфологический анализ категории «знания». Обобщен перечень видов знаний и уточнена их классификация.

Ключевые слова: знания, предприятие, виды знаний, классификация видов знаний, управление.

UDC 37.031.1

Maliukina A.O., PhD, Associate Professor of the Management and Business Department. Semen Kuznets Kharkiv National University of Economics. **The theoretical aspects of knowledge and their forms classification.** The article analyzes the views of economists on the formation of the theoretical foundations of knowledge as the most important resource of Ukrainian enterprises. Morphological analysis of the category of "knowledge" has been made. The generalized list of knowledge and refined classification of the knowledge forms available at Ukrainian enterprises have been presented.

Keywords: knowledge, enterprise, forms of knowledge classification, knowledge management.